

Actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

Een overzicht van de stand van zaken in de economie met de gevolgen voor de vraag- en aanbodzijde op de arbeidsmarkt.

Door:

drs. P.M. de Klaver

B. Frouws MSc

drs. D.R. Kemper

(Research voor Beleid)

Samengevat uit Jaarboek Personeelsmanagement 2010

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Inleiding	3
1. Conjunctuurklok.....	4
2. De vraagzijde van de arbeidsmarkt	6
3. De aanbodzijde van de arbeidsmarkt	7
4. Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid	8
Uitkeringsgerechtigden	8
Krapte op de arbeidsmarkt	9

Actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

Een overzicht van de stand van zaken in de economie met de gevolgen voor de vraag- en aanbodzijde op de arbeidsmarkt.

Inleiding

Nederland bevindt zich in een diepe economische recessie. Het CPB spreekt zelfs van een 'historische krimp' van de Nederlandse economie. Als gevolg hiervan daalt de werkgelegenheid in de marktsector in 2009 naar verwachting met 2¾% en in 2010 met 6½%. De werkloosheid zal met name in 2010 fors stijgen en in dat jaar een niveau van 9½% bereiken. Dat is bijna het niveau van de jaren 1983-1984.

Voor veel HR-afdelingen betekent dat dat zij flink wat van hun tijd besteden aan de inkrimping van het personeelsbestand en de praktische invulling van de gevolgen daarvan. Tegelijkertijd zien zij zich op de wat langere termijn geconfronteerd met structurele tekorten aan vooral hoger-middelbaar en hoger opgeleide arbeidskrachten. De potentiële beroepsbevolking krimpt door de vergrijzing. Een mogelijke verdere stijging van de arbeidsparticipatie kan deze krimp vermoedelijk niet compenseren.

Dit artikel schetst een feitelijk beeld van de arbeidsmarkt met cijfers over werkloosheid en uitkeringen, de omvang van (potentiële) beroepsbevolking en de krapte op de arbeidsmarkt.

Omdat de stand van de conjunctuur van grote invloed is op de arbeidsmarkt beginnen we met een beschrijving van economische stand van zaken in Nederland, met weblinks naar actuele informatie.

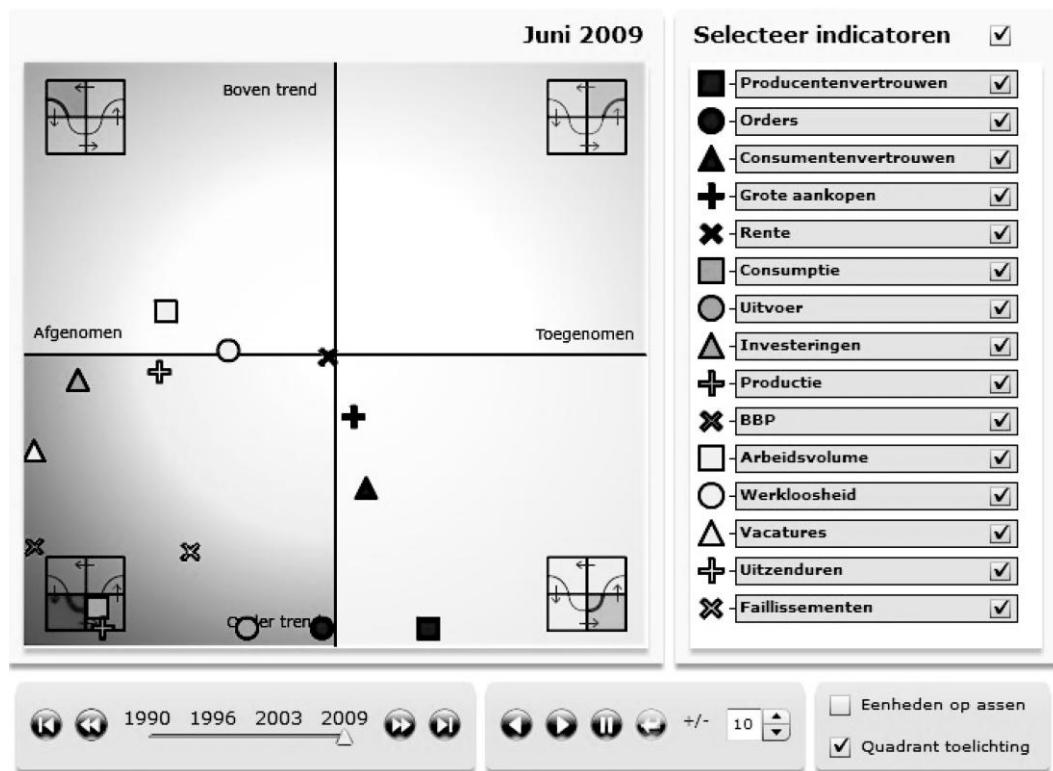
1. Conjunctuurklok

De ontwikkeling van de arbeidsmarkt hangt nauw samen met de economische omstandigheden. Een van de manieren om inzicht te krijgen in de stand van de economie is het bekijken van de Conjunctuurklok van het CBS.

Zoals een klok de actuele tijd laat zien, zo toont de Conjunctuurklok de actualiteit van de conjunctuur. De klok laat vijftien conjunctuurrelevante indicatoren zien die een samenhangend beeld van de conjunctuur.

Hieronder een afbeelding van de klok in juni 2009: het zwaartepunt van de indicatoren ligt in het kwadrant laagconjunctuur.

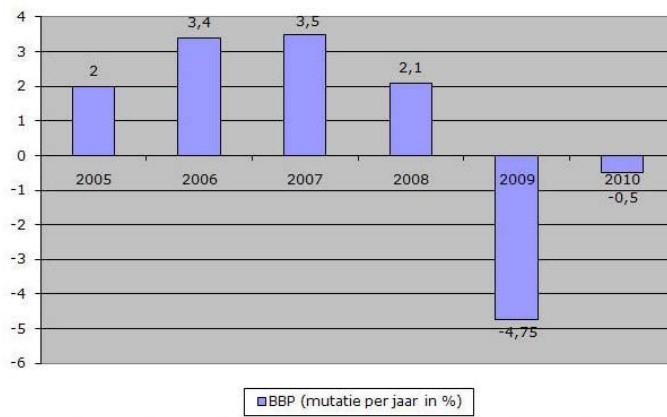
Voor een actuele stand van de klok klikt u op de [actuele Conjunctuurklok](#). De klok is terug te draaien tot 1990 – een heel ander beeld, met de wolk prettig rechtsboven.

Een van de indicatoren in de klok is het Bruto Binnenlands Product (BBP). Door de wereldwijde daling van bestedingen en productie daalt het BBP in 2009 in het eurogebied met maar liefst 5 %. Door alle macro-economische maatregelen zal die daling in 2010 in het eurogebied beperkt blijven tot 0,5 %, zo verwacht het Centraal Planbureau (CPB).

De verdere toekomst blijft onzeker. Denkbaar is dat de recessie zich nog verder verdiept en er als gevolg van dalende prijzen en lonen deflatie zal ontstaan. Anderzijds is het evenzo goed mogelijk dat de maatregelen van de overheid beter uitpakken dan verwacht en het herstel sterker uitpakt.

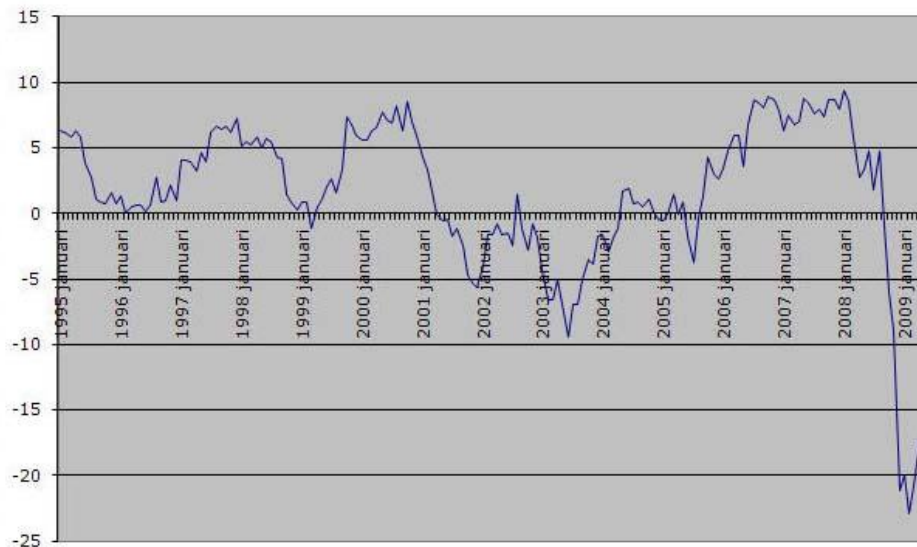
Hoe ziet de ontwikkeling van het BBP er uit? Dat blijkt uit de volgende figuur:

BBP in Nederland, 2005 – 2010 (jaarmutatie in %)

Bron: CPB (2008). MEV 2009; CPB (2009). Juniraming 2009; bewerking Research voor Beleid

Bij de negatieve ontwikkeling van de economische groei vallen de grootste klappen in de industrie. Een stemmingsindicator voor de industrie is het producentenvertrouwen. Die is het laatste jaar geduikeld. Voor de actuele cijfers zie [statline.cbs](http://statline.cbs.nl). De cijfers tonen in de herfst van 2009 een iets minder negatief beeld – maar ze staan nog steeds in de min.

Producentenvertrouwen in Nederland, 1995-2009.

Bron: CBS Statline

Een andere indicator voor de stand van de economie is het consumentenvertrouwen. De actuele cijfers zijn te vinden op [statline.cbs](http://statline.cbs.nl).

2. De vraagzijde van de arbeidsmarkt

Het aantal werkzame personen tussen de 15 en 65 jaar bedroeg in het eerste kwartaal van 2009 7.385.000. Dat is 463.000 personen meer dan in 2001. Die toename komt geheel voor rekening van de parttimers (12 tot 25 uur per week). Het aantal deeltijdwerkers neemt toe, dat van de fulltimers nam af. Als die trend doorzet zullen er op termijn meer parttimers dan fulltimers zijn.

De werkzame beroepsbevolking zal in 2009 en 2010 afnemen met cq 1 en 4,25 %. Dat treft vooral de marktsector: in 2009 een afname met 2,75 %, in 2010 6,5 %. In 2007 was er nog een toename van 2,6 %.

Er verdwijnen gemiddeld meer banen dan dat er bijkomen; het aantal uitbreidingsvacatures is gering. Bovendien zijn werknemers minder bereid van baan te verwisselen; het aantal vacatures daalt fors. Volgens de [Arbeidmarktprognose van UWV WERKBedrijf](#) (voorheen het CWI) zullen er 670.000 nieuwe banen ontstaan in 2009, een derde minder dan het jaar ervoor. In 2010 treedt wat herstel op: 746.000 nieuwe vacatures. Althans volgens het middenscenario van UWV. In een somberder scenario blijft de teller in 2010 staan op 553.000 vacatures.

De vraag naar arbeidskrachten is niet in alle sectoren gelijk. Dat blijkt uit de vacaturegraad, het aantal vacatures per 1.000 werknemers.

Zie voor een overzicht [statline.cbs](#).

Uit die tabellen blijkt onder meer dat het totaalcijfer uitkomt op 31 vacatures per 1.000 in 2007 en 19 per 1.000 in 2009. De verwachting is dat dat cijfer daalt. In de detailhandel, de zorg en in de horeca wordt daarentegen nog een stijging verwacht – in 2010 ook bij de adviesbureaus). Op de wat langere termijn, tot 2014, wordt – als het economisch tij niet al te zeer tegenzit – een stijging verwacht, ook door de toenemende uitstroom van oudere werknemers.

3. De aanbodzijde van de arbeidsmarkt

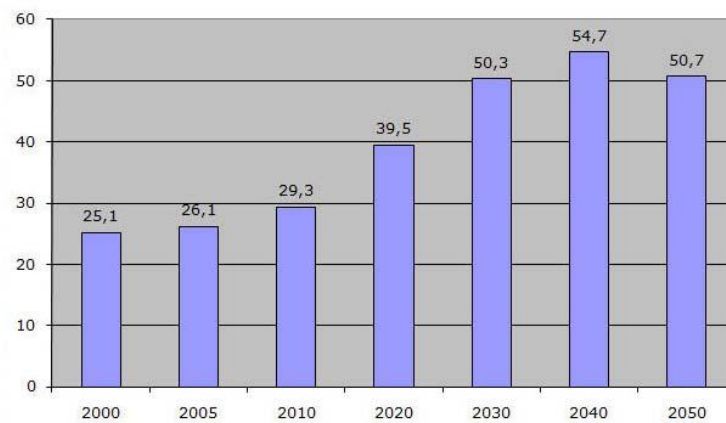
De jaarlijkse groei van de potentiële beroepsbevolking (iedereen die minimaal 12 uur werkt of werkzoekend is) vlakt af van 63.000 in 2002 naar 7.000 in 2008. De totale beroepsbevolking neemt echter toe (nu 7.714.000); er zijn meer mensen beschikbaar voor de arbeidsmarkt.

Maar in 2010 zal er een daling inzetten van 0,25 % als gevolg van

- de vergrijzing;
- de daling van het aantal arbeidsmigranten (minder Oost-Europeanen);
- een remmend effect van de economische recessie op de arbeidsparticipatie van niet-actieven.

Het arbeidsaanbod op de langere termijn, (na 2010) wordt beïnvloed door twee structurele ontwikkelingen:

- het aanbod daalt door de vergrijzing
- het aanbod neemt anderzijds toe door een toename van het aantal werkende vrouwen en ouderen (verhoging van de AOW-leeftijd).

Vergrijzing in Nederland: het aantal 65-plussers ten opzichte van het aantal 15 tot 65-jarigen, 2000-2050

Bron: CBS Statline

Per saldo verwacht UWV WERKBedrijf dat tussen 2011 en 2014 de stijging van de arbeidsparticipatie sterker zal zijn dan de daling van de potentiële beroepsbevolking als gevolg van de vergrijzing.

De gemiddelde groei van de beroepsbevolking komt daarmee in betreffende periode uit op 50.000 per jaar (+0,7 %). Op de nog langere termijn zal de arbeidsparticipatie waarschijnlijk onvoldoende zijn om de daling van de potentiële beroepsbevolking op te kunnen vangen. De beroepsbevolking gaat daardoor krimpen.

4. Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid

Na een jarenlange daling is de werkloosheid sinds de herfst van 2008 opgelopen tot 3,9 %, of wel 304.000 personen in 2008 en tot 348.000 personen in de periode maart tot en met mei in 2009; 4,5 % van de beroepsbevolking. Door de productieval zal dat percentage in 2010 oplopen tot 730.000; 9,5 %.

De werkloosheid treft sommigen groepen meer dan anderen:

- Het aantal werkloze mannen groeit sneller dan het aantal werkloze vrouwen. Oorzaak is dat mannen relatief vaak werken in conjunctuurgevoelige sectoren, zoals metaal en de bouw. Vrouwen werken meer in sectoren als onderwijs en zorg en welzijn. Dit zijn juist bedrijfstakken die voor enig tegenwicht zorgen in economisch minder voorspoedige tijden.
- De stijging van het aantal niet-werkende werkzoekenden is het eerst zichtbaar in de leeftijdsgroep tot 35 jaar. Deze groep, die in de afgelopen jaren het meest profiteerde van de conjuncturele opgang, wordt nu het eerst getroffen door de recessie.
- Het aantal niet-werkende werkzoekenden stijgt onder alle opleidingsniveaus. De verschillen in werkloosheidspercentages blijven bestaan. Naarmate het opleidingsniveau hoger is, is het percentage niet-werkende werkzoekenden lager. Dat is een situatie waarin de economische crisis geen verandering brengt.

Uitkeringsgerechtigden

Hoe verloopt de ontwikkeling van het aantal uitkeringsgerechtigden wegens werkloosheid en arbeidsongeschiktheid?

- Door de gunstige conjunctuur daalde het aantal uitkeringen op grond van de Werkloosheidswet (WW), maar is de laatste tijd weer gestegen tot 202.900 in april 2009, tegenover 176.500 een jaar eerder.
- Het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is afgenomen als gevolg van een aantal maatregelen: de Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen (WAZ) is per 1 augustus 2005 afgeschaft, het Schattingsbesluit is aangescherpt en de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) op 1 januari 2006 ingevoerd.
- Alleen de uitkeringen op grond van de regeling voor jonggehandicapten (Wajong) zijn gestaag toegenomen. De afgelopen maanden lijkt het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen te stabiliseren rond de 837.000 (waarvan ongeveer 25% gedeeltelijk en 75% volledig arbeidsongeschikt). Het aantal Wajong-uitkeringen blijft toenemen, met ongeveer 1.000 per maand.
- De invoering van de Wet Werk en Bijstand (WWB) op 1 januari 2004 heeft bijgedragen aan de daling van het aantal bijstandsuitkeringen in de jaren nadien. Door de economische recessie is het aantal bijstandsuitkeringen vanaf januari 2009 voor het eerst sinds vier jaar weer aan het stijgen. In maart 2009 ging het om 297.000 uitkeringen. Dat zijn er overigens nog steeds 6.000 minder dan een jaar eerder.

Verwacht wordt een toename van de aantallen WW- en bijstanduitkeringen en een lichte daling van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Winst is daar – in theorie – vooral nog te behalen bij de Wajong. Door de economische recessie zal het echter moeilijk zijn Wajong'ers te plaatsen op de arbeidsmarkt.

Krapte op de arbeidsmarkt

Ondanks de stijgende werkloosheid blijven veel vacatures moeilijk vervulbaar. Maar exacte cijfers zijn moeilijk achterhaalbaar. Volgens het onderzoek 'Vacatures in Nederland 2008' van UWV WERKBedrijf waren er in 2008 van de ruim 1 miljoen vervulde vacatures 413.000 vacatures moeilijk vervulbaar. Volgens geënquêteerde werkgevers was de voornaamste reden het gebrek aan geschikte kandidaten. In 2008 gold dat voor 55 % van de gevallen, in 2006 was dat nog 40 %. Andere redenen waren niet-passende opleidingen (15 %) en gebrek aan werkervaring (9%). De enquête onder werkgevers is de enige bron voor de cijfers. Prognoses voor de toekomst ontbreken, maar de verwachting is wel dat het aantal moeilijk vervulbare vacatures zal verminderen.

Door de vergrijzing zal de omvang van de totale beroepsbevolking dalen. Structurele tekorten aan arbeidskrachten, vooral middelbaar en hoger opgeleiden, zijn niet uit te sluiten.

Actuele en uitvoerige informatie over de ontwikkeling van de arbeidsmarkt is te vinden bij [UWV WERKBedrijf](http://www.gidsonline.nl).

Daar is onder meer de [Sectorbarometer](http://www.gidsonline.nl) te vinden. Deze publicatie is gericht op managers en beleidsmakers die actief zijn op het terrein van de arbeidsmarkt.

Voor u geselecteerd:	
	<p>Organisatie & Arbeidsmarkt drs. J.M.M Zwegers (boek)</p> <p>Dit boek biedt u inzicht in de complexiteit van de arbeidsmarkt en geeft houvast voor het formuleren van personeelsbeleid.</p> <p><i>Meer informatie in de shop: www.gidsonline.nl/shop</i></p>
	<p>Arbeidsmarkt in crisistijd (boek)</p> <p>Arbeidsproblemen steken de komende jaren steeds vaker de kop op en gaan werknemers steeds meer raken. De auteur omschrijft op een boeiende manier de nederlandse arbeidsmarkt.</p> <p><i>Meer informatie in de shop: www.gidsonline.nl/shop</i></p>
	<p>Werving en selectie 2.0 (opleiding)</p> <p>Werving en selectie is door de komst van internet sterk veranderd. Recruiters moeten nu actief het web op en bedrijven moeten online in dialoog met kandidaten. Leer alles over het nieuwe werven tijdens de opleiding werving en selectie 2.0.</p> <p><i>Meer informatie in de shop: www.gidsonline.nl/opleidingen</i></p>